

системи всеохоплюючого відеоспостереження місць громадського доступу в громади міста з'являється можливість подальшого вдосконалення своїх безпекових можливостей, використовуючи систему відеоспостереження як базу для подальшого аналізу ситуацій і прийняття швидких та дієвих рішень.

Джерела та література

1. Єрко, Г., Констанкевич, Л. (2016). Безпека міського публічного простору як складова частина розбудови міста (на прикладі розміщення гуртожитку Луцького педагогічного коледжу). *Соціологічні студії*, № 1(8), С. 52–57.
2. Кунанець, Н. Е., Пасічник, В. В., Федонюк, А. А. (2015). Соціокомунікаційна інженерія: об'єкт, предмет і методи дослідження. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія Інформаційні системи та мережі*, № 829, С. 374–389.
3. Нове будівництво волокно-оптичних мереж з встановлення камер відеоспостереження в м. Луцьку (2017). Робочий проект. Луцьк: ІТ.Інтегратор, 82 с.
4. Сальнікова, С. (2017). Соціальне самопочуття жителів міста Луцька: про що говорить моніторинг. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, № 2, С. 105–118.
5. Штик, О. (2016). Динаміка та ієрархія сфер соціальної життєдіяльності (на прикладі м. Луцьк). *Соціологічні студії*, № 1(8), С. 73–77.

References

1. Yerko, G., Konstankevych, L. (2016). Security of the Urban Public Area as a Part of a City Building (Though the Example of the Location of Lutsk Pedagogical College Dormitory). *Sociological studios*, 1(8), Pp. 52–57.
2. Kunanets, N. E., Pasichnyk, V. V., Fedonyuk, A. A. (2015). Socio-communicative engineering: object, subject and methods of research. *Bulletin of National University «Lviv Polytechnica». Series of information systems and networks*, No. 829, Pp. 374-389.
3. New construction of fiber-optic networks for installing CCTV cameras in Lutsk. Working project (2017). Lutsk: IT.Integrator, 82 p.
4. Salnikova, S. (2017). Social Well-Being the Residents of Lutsk: about what Monitoring Data Say. *Sociology: Theory, Methods, Marketing*, No. 2, Pp. 105–118.
5. Shtyk, O. (2016). Dynamics and the Hierarchy of Spheres of Social Vital Activity (on the example of Lutsk). *Sociological studios*, 1(8), Pp. 73–77.

УДК 316.752 : 316.442

Яшкіна, Д. (2018). Динаміка соціальної детермінації базових цінностей українців: поколінний зріз. *Соціологічні студії*, 1(12), 56–65. DOI: <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2018-01-56-65>

Динаміка соціальної детермінації базових цінностей українців: поколінний зріз

Дар'я Яшкіна –
магістр соціології,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна,
Харків, Україна
E-mail: yashkinadarya96@gmail.com

Daria Yashkina –
Master of Sociology,
V. N. Karazin Kharkiv National
University, Kharkiv, Ukraine
E-mail: yashkinadarya96@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2018-01-56-65>

Received: April, 2018
1st Revision: April, 2018
Asseped: May, 2018

Сучасну Україну характеризують як країну, що перебуває на межі розколу; ідеться зазвичай про розкол регіональний (захід – схід, центр – регіони), але, урахувавши останні події й вектор європейського розвитку країни, набуває важливості питання непорозуміння між поколіннями. У цьому контексті актуалізовано проблематику ціннісних змін. У статті розглянуті ціннісні вподобання двох поколінь українців, порівняно з ціннісними вподобаннями населення інших країн Європи на базі даних шостої хвилі дослідження ESS. Увагу зосереджено на соціальній детермінованості змін пріоритетності цінностей українців на основі зіставлення базових цінностей двох поколінь українців. Виявлено основні розбіжності в наданні ціннісних переваг між поколіннями та зроблено спробу їх пояснити: так, висока значущість деяких цінностей на фоні інших країн може бути спричинена дефіцитністю, нестачею або підвищенням труднощів реалізації, досягнення таких цінностей у сучасному стані країни.

Ключові слова: базові цінності, ціннісні зміни, ціннісна динаміка, покоління, соціальна детермінація.

Yashkina Daria. Dynamics of Social Determination of Basic Values of Ukrainians: Generation Slice.

Modern Ukraine is described as a country on the verge of schism; we may speak of a regional split (west – east, the center – the regions), but, given the recent developments and the vector of European development of the country, the issue of intergenerational conflicts becomes more important. In this context, the problematics of value changes are actualized. The article considers the value preferences of two generations of Ukrainians in comparison with the value preferences of the population of other European countries on the basis of data from the sixth wave of the ESS study. Attention is focused on the social determinism of changes in the priority values of Ukrainians on the basis of a comparison of the basic values of two generations. The main differences in the value preferences between generations have been discovered and an attempt has been made to explain them: thus, the high significance of certain values against the background of other countries can be caused by the insufficiency or the increasing difficulty of realizing and achieving such values in the current situation of the country.

Key words: basic values, value changes, value dynamics, generations, social determination.

Яшкина Дарья. Динамика социальной детерминации базовых ценностей украинцев: поколенческий срез. В статье проблематика ценностных изменений актуализируется в поколенческом контексте; рассмотрены ценностные предпочтения двух поколений украинцев, по сравнению с ценностными предпочтениями населения других стран Европы на базе данных шестой волны исследования ESS. Внимание сосредоточено на социальной детерминированности изменений приоритетности ценностей украинцев на основе сопоставления базовых ценностей двух поколений. Обнаружены основные различия в ценностных предпочтениях между поколениями и совершена попытка их объяснения: так, высокая значимость некоторых ценностей на фоне других стран может быть вызвана недостаточностью или повышением трудности реализации и достижения таких ценностей в современном положении страны.

Ключевые слова: базовые ценности, ценностные изменения, ценностная динамика, поколения, социальная детерминация.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасна Україна перебуває на межі різноманітних розколів, зокрема регіонального та поколінного. За умов економічної й політичної криз проблема розколів набуває особливої гостроти, більшу увагу зазвичай приділяють непорозумінням між регіонами, їх причинам і наслідкам. Але потрібно зазначити, що різні погляди та позиції поколінь відіграють важливу роль і позначаються на векторі розвитку країни не менше ніж регіональні розколи, проте самі є менш явними та очевидними. Потрібно зауважити, що у науковому тлумаченні термін «покоління» досить розмитий, унаслідок його вживаності, але в цій роботі ми досліджуватимемо два покоління українців, акцентуючи увагу на тому, що міжпоколінні розбіжності пояснюються спільним досвідом соціалізації та дорослішання різних поколінь (Руднев, 2018). Україна й інші пострадянські країни перебувають у процесі трансформації навіть через 27 років після розпаду СРСР, трансформуються та змінюються й людські цінності. Оскільки цінності є уявленнями про найважливіші явища та предмети на суспільному й індивідуальному рівнях, є регуляторами людської поведінки, ціннісна зміна становить особливий дослідницький інтерес. Базові цінності формуються та набувають стійкості у свідомості індивідів у так званій «формативний» період соціалізації (Руднев, 2018), а отже, різницю ціннісних вподобань поколінь у сучасній Україні можна пояснити радянською спадщиною старшого покоління й відсутністю такої в молодого покоління. Дослідження цієї ціннісної динаміки надає можливість для більш глибокого аналізу становища українського суспільства та причин міжпоколінних непорозумінь.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Ціннісна проблематика наразі є однією з найактуальніших тем для досліджень як у світовій, так і у вітчизняній соціології. Цінності досліджували ще класики соціології (М. Вебер, Е. Дюркгейм, Т. Парсонс, Г. Ріккерт, П. Сорокін та ін.). Методології вивчення ціннісного аспекту життєдіяльності суспільства, на підставі яких пропонуються типології цінностей, ціннісних орієнтацій і систем, розробляли Р. Інглхарт, К. Клакхон, М. Рокич, Ф. Тромпенаарс, Г. Хофстеде, Ш. Шварц й ін. Однією з найуживаніших та визначних методологій дослідження цінностей є методологія саме Ш. Шварца. Дослідник виокремив базові цінності людей і пов'язав їх у ціннісний континуум, який ґрунтується на двох основних вісях: «відкритості до змін – збереження» та «турботі про людей і природі – самоствердження». Потрібно зазначити, що базові цінності, за Ш. Шварцем, – це уявлення про найбільшу значущість певних об'єктів чи явищ на індивідуальному рівні (Магун, Руднев, 2010а). У вітчизняній соціології питання про цінності не втрачає своєї актуальності з моменту оголошення незалежності України. Цінності, ціннісні орієнтації, ціннісні пріоритети, їх динаміку і вплив на соціальну структуру вивчають такі українські соціологи, як В. С. Бакіров,

Є. І. Головаха, О. Д. Куценко, С. О. Макеєв, Н. В. Паніна, А. О. Ручка, Л. Г. Сокурянська та ін. Російські дослідники В. С. Магун й М. Г. Руднев (Магун, Руднев, 2010а, 2010б), вивчають базові цінності саме в поколінному розрізі; такий аспект представлений і у О. С. Мурадян (Muradyan, 2014). Це далеко не повний список дослідників і дослідницьких тематик щодо проблеми цінностей, але це саме ці доробки, що були використані для розгляду нашої теми.

Мета статті – дослідження динаміки базових цінностей українців та її соціальної детермінації кризь призму поколінь. Для цього ми визначаємо такі дослідницькі **завдання**:

- визначення способу подолання проблеми дослідження базових цінностей старшого покоління в їх «формативний» період соціалізації за умов відсутності даних;
- установа місця базових цінностей двох поколінь українців серед цінностей населення європейських країн;
- дослідження змін базових цінностей під впливом соціальних змін, що пов'язані з переходом від радянського до сучасного українського суспільства, порівнянням ціннісних переваг молоді й старшого покоління України напередодні подій 2014 р.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. За умов розпаду Союзу та відкриття кордонів як у сенсі соціальному, інформаційному, так і в економічному, сучасне українське суспільство передбачувано тяжитиме до цінностей «відкритості до змін». З іншого боку, за умов розвитку капіталізму українське суспільство схиляється до цінностей «самоствердження». Тяжіння до цінностей «збереження» або «відкритості до змін», як і надання переваги «турботі про людей» або «самоствердженню», залежить від того, коли пройшов основний соціалізаційний період індивідів (ідеться про т. з. «формативний» період соціалізації, який характеризується формуванням і ціннісних уявлень у тому числі): до розпаду Радянського Союзу та становлення незалежної України чи після цих подій (Магун, Руднев, 2010а). Покоління, що народилося та зростало вже в незалежній Україні, більш відкрите до змін стосовно старших поколінь і схильне до самоствердження. Це спричинено тим, що формативний період такого покоління відбувався в період кризи та це покоління не мало що втрачати внаслідок цього, тобто не мало, що «зберігати», з одного боку, із другого – це формування відбувалось у межах «відкритої» держави. Покоління, що опинилося в незалежній Україні у віці від 40 років, тобто коли людина вже має кар'єрні здобутки, стійкі ціннісні уявлення, соціальний та економічний капітали, що потрапили під загрозу в часи кризи – з одного боку, та період їх формування відбувався за часів «закритої держави» (у сенсі закритого характеру зовнішньополітичних відносин) – з іншого, тяжіють до цінностей «збереження». Аби перевірити ці гіпотези, доречно було б порівняти людей однієї вікової категорії різних часових епох, таким чином виявивши зміни в їхніх ціннісних орієнтаціях. Але не маючи достатньо даних (а саме, даних за часів СРСР), ми вимушені шукати інші способи ствердження або спростування представленої основної гіпотези. У йій статті скористаємося наробками й методологією В. С. Магуна та М. Г. Руднева, які запропонували вихід з цієї ситуації за допомогою порівняння двох поколінь (Магун, Руднев, 2010а, 2010б). Відповідно, аналогічно дослідимо два покоління українців:

1. Молодь (до 24 років) – покоління, чії цінності формувалися за умов незалежної України.
2. Старше покоління (від 62 років) – покоління, що не менш як 40 років прожило в радянському суспільстві (Руднев, 2018).

Але оскільки таке порівняння не може надати нам інформацію саме про соціальну детермінованість таких змін (ціннісна зміна також зумовлена біологічним розвитком людини: наприклад, із віком індивіди більш схильні до цінностей збереження незалежно від соціальної зумовленості (Магун, Руднев, 2010б)), В. С. Магун та М. Г. Руднев пропонують перейти від абсолютних показників до відносних, а саме – порівняння з європейськими країнами, що не мають радянського спадку, а біологічна зумовленість має бути приблизно однаковою.

Тобто для перевірки нашої гіпотези ми порівняємо місця базових цінностей двох поколінь українців серед цінностей населення європейських країн, користуючись розподілом цінностей Ш. Шварца на «відкритість до змін – збереження» та «турботу про людей і природу – самоствердження».

Для аналізу використовуватимемо дані 6 хвили ESS, польовий етап якої в Україні відбувся в липні-серпні 2013 року, тобто саме перед політичною кризою. Усього в дослідженні брали участь 29 країн. Потрібно зазначити, що не всі країни-учасники європейського соціального дослідження територіально належать до Європи або ж є частиною Європейського Союзу. Так, наприклад, у дослідженні бере участь Російська Федерація (тобто під час аналізу ми враховуватимемо й такий чинник).

Методика Ш. Шварца, розроблена для ESS, передбачає наявність 10 базових цінностей, що в анкеті відображені у 21 ствердженні (ціннісні портрети), з якими мають погодитися або не погодитися тією чи іншою мірою респонденти (1 – зовсім на мене не схоже, 6 – дуже на мене схоже) (Schwartz, 2007). із часом 10 виділених цінностей у цьому дослідженні трансформують до семи (оскільки в самому дослідженні використовується скорочена версія опитування) (Davidov, Schmidt, Schwartz, 2008). Тож ми маємо такі ствердження-індикатори й відповідні до них цінності (табл. 1).

Таблиця 1

Методика Шварца

1. Для нього/неї важливо вигадувати нові ідеї та бути творчою людиною. Йому подобається все робити своїм оригінальним способом.	SD (самостійність)
11. Для нього/неї важливо самостійно приймати рішення про те, що робити. Йому/їй подобається бути вільним та незалежним.	
3. Для нього/неї дуже важливо, щоб у ставленні до людей в усьому світі була рівність. Він/вона впевнений(-на), що у всіх мають бути рівні можливості в житті.	UNBE (турбота про людей)
8. Він/вона вважає важливим вислухати думки людей, що від нього/неї відрізняються. Навіть якщо він/вона не згоден(-на) з ними, він/вона все одно бажає зрозуміти їхню думку.	
19. Він/вона твердо впевнений(-на), що люди повинні дбати про природу. Для нього/неї важливо турбуватися про довкілля.	
12. Для нього/неї дуже важливо допомагати оточуючим людям. Він/вона хоче дбати про їхнє благополуччя.	
18. Для нього/неї важливо бути відданим(-ою) своїм друзям. Він/вона хоче присвятити себе близьким людям.	COTR (конформність - традиція)
9. Для нього/неї дуже важливо бути скромним (-ою) та «триматись у тіні». Він/вона намагається не привертати до себе увагу.	
20. Для нього/неї важливими є традиції. Він/вона намагається дотримуватися релігійних або сімейних звичаїв.	
7. Він/вона впевнений(-на), що люди мають виконувати те, що їм кажуть. Він/вона вважає, що люди завжди мають дотримуватися правил, навіть якщо ніхто за ними не спостерігає.	SEC (безпека)
16. Для нього/неї важливо завжди поводити себе правильно. Він/вона намагається уникнути будь-яких вчинків, що можуть викликати осуд.	
5. Для нього/неї важливо жити в безпечному оточенні. Він/вона уникає всього, що може загрожувати його безпеці.	POAC (самоствердження)
14. Для нього/неї важливо, щоб уряд гарантував його/її безпеку від усіх загроз. Він/вона хоче, щоб держава була сильною та могла захистити своїх громадян.	
2. Для нього/неї важливо бути багатим (-ою). Він/вона бажає мати багато грошей та дорогі речі.	HE (гедонізм)
17. Для нього/неї важливо бути шановною людиною. Він/вона хоче, щоб люди робили те, що він скаже.	
4. Для нього/неї важливо демонструвати всім свої здібності. Він/вона хоче, щоб люди захоплювалися тим, що він/вона робить.	
13. Для нього/неї дуже важливо бути успішним(-ою). Він/вона сподівається, що люди визнають його/її досягнення.	ST (ризик-новизна)
10. Для нього/неї важливо добре проводити час. Йому/їй подобається себе побалувати.	
21. Він/вона шукає будь-яку нагоду розважитися. Для нього/неї важливо займатися тим, що дає задоволення.	
6. Йому/їй подобаються сюрпризи й він/вона завжди шукає, якою б новою справою зайнятися. Він/вона вважає, що в житті важливо займатися багатьма різними справами.	
15. Він/вона шукає пригод та йому/їй подобається ризикувати. Він/вона хоче мати життя повне вражень.	

Такі цінності, як *самостійність*, *ризик-новизна*, *гедонізм*, складають «відкритість до змін», а на протилежному боці цієї вісі – *безпека та конформність-традиція*, що складають «збереження». Інша вісь представлена цінностями *самоствердження*, з одного боку, і *турботи про людей* – з іншого.

Для аналізу ми виконали процедуру «центрування», запропоновану та рекомендовану для аналізу цінностей за методологією Ш. Шварца: переводячи значення з абсолютних у відносні ми, по-перше, бачимо важливість тієї чи іншої цінності, порівняно з іншими цінностями, по-друге, це усуває

вплив звички респондента використовувати тільки одну частину шкали (Шварц та ін., 2012; Магун, Руднев, 2010). Отже, показники, які ми використовуваватимемо, відрізнятимуться від тих, котрі можна побачити в шкалах.

Оскільки нам потрібно порівняти більше двох вибірок, при цьому вибірки є незалежними, то ми використовуємо однофакторний дисперсійний аналіз (one-way ANOVA), для перевірки значущості відмінностей застосовуємо відповідний критерій – Тамхена.

Результати аналізу (див. в табл. 2) дають нам необхідну інформацію для підтвердження або спростовування нашої гіпотези.

Таблиця 2

Кількість країн, що мають більш високі, низькі або рівні з Україною середні значення за сімома ціннісними індексами, P<0,05

	Ціннісні категорії													
	збереження		турбота про людей		відкритість до змін				самоствердження					
	ціннісні індекси													
	безпека		конформність-традиція		турбота про людей		самостійність		ризик-новизна		гедонізм		самоствердження	
	молодь	старше покоління	молодь	старше покоління	молодь	старше покоління	молодь	старше покоління	молодь	старше покоління	молодь	старше покоління	молодь	старше покоління
Значення вище за Україну	7	10	1	5	1	3	0	0	0	3	1	1	12	14
Відсутні статистично значущі розбіжності	21	18	27	18	16	19	25	11	26	24	17	11	16	14
Значення нижчі за Україну	0	0	0	5	11	6	3	17	2	1	10	16	0	0

Спочатку розглянемо результати дослідження молоді за ціннісними індексами (рис. 1) та категоріями.

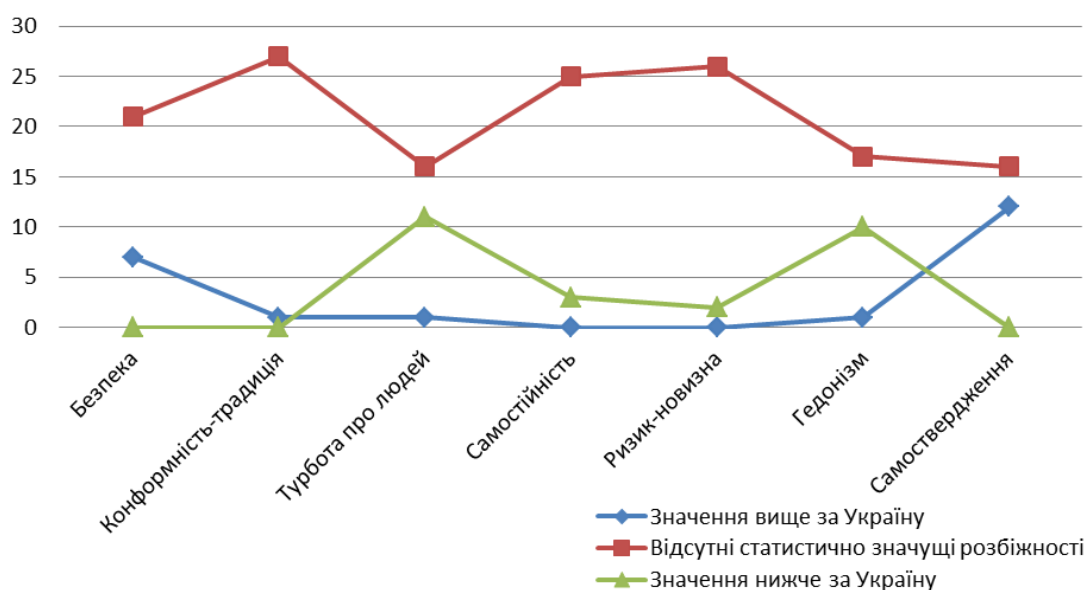

Рис. 1. Кількість країн, де молоді має більш високі, низькі або рівні з молоддю України середні значення за сімома ціннісними індексами, P<0,05

Переважно ми бачимо: відсутність значущих розбіжностей середніх індекс «конформність-традиція» не має значних розбіжностей у 27 випадках із 28, самостійність у 25, ризик-новизна – у 26. Найбільш кількісно велике значення, що перевищує значення України, ми спостерігаємо в індексі «самоствердження» (12, також стосовно інших індексів, велика кількість середніх, що перевищують значення України, є в індексі «безпека» (рис. 2).

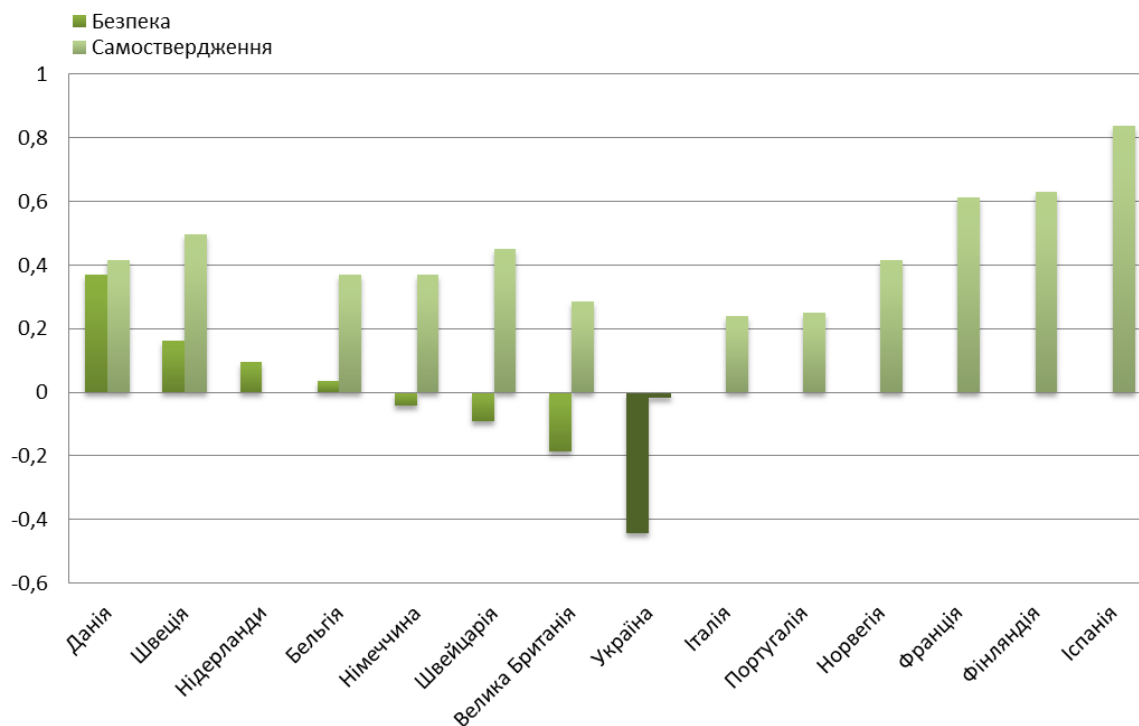

Рис. 2. Середні значення досліджуваних країн, що мають значні розбіжності з Україною серед молоді за двома ціннісними індексами, $P < 0,05$

Значення, нижчі за значення України, ми бачимо в індексі «турбота про людей» – 11 та «гедонізм» – 10.

Тобто молоді люди України схильні до турботи про людей більше за своїх однолітків з інших країн, а також більше схильні до отримання задоволення від життя в цілому, але ми не можемо стверджувати, що молоді українці більш схильні до відкритості й змін. Більша значущість «гедонізму» на фоні інших країн може бути спричинена дефіцитністю, нестачею або підвищенням труднощів реалізації, досягнення такої цінності в сучасному стані країни. Подібний феномен розглядав Р. Інглхарт: «Пріоритети індивіда відображають стан соціально-економічного середовища: найбільша суб'єктивна цінність надається тому, чого бракує» (Инглхарт, 1997). Цікавим є те, що такі ціннісні категорії, як «збереження» та «самоствердження», більш пріоритетні для молоді інших країн. Отже, за віссю «збереження – відкритість до змін» збереження більш притаманне молоді інших країн, ніж українській. А за віссю «турбота про людей – самоствердження» – українці надають перевагу турботі про людей більшою мірою, ніж іншими досліджуваними країнами, але вони надають більшого значення цінностям самоствердження, ніж українці.

Така характеристика молоді, як схильність до турботи про людей та природу й відкриті до змін, може частково пояснити активну участь саме молоді в подіях, що сталися наступного року після польового етапу дослідження.

Щодо старшого покоління спостерігаємо дещо іншу картину (рис. 3).

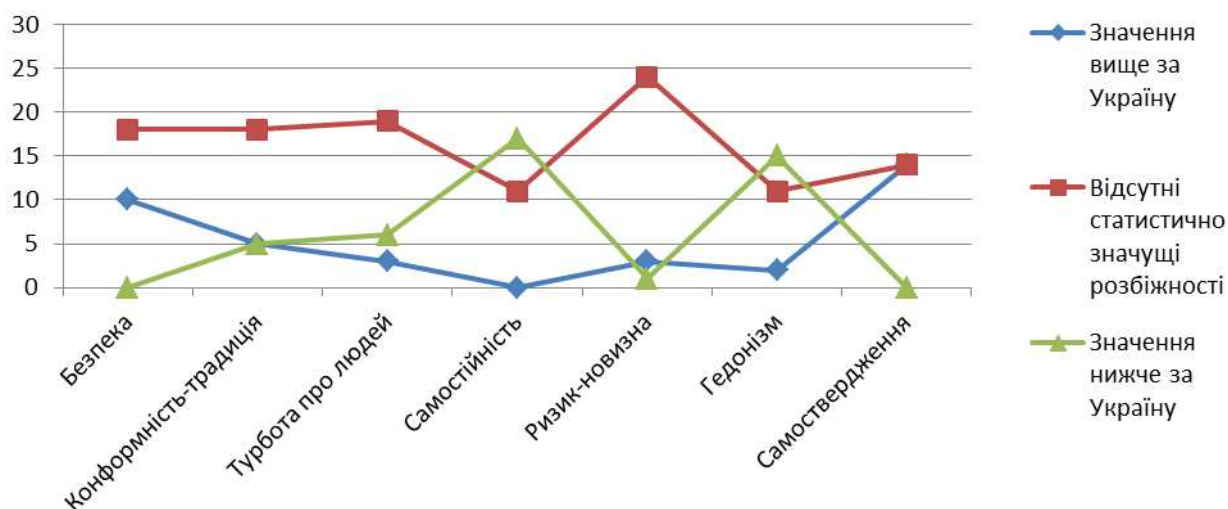

Рис. 3. Кількість країн, де старше покоління має більш високі, більш низькі або рівні зі старшим поколінням України середні значення за сімома ціннісними індексами, $P < 0,05$

Переважно ми бачимо наявність розбіжностей середніх, їх практичну відсутність ми можемо спостерігати лише в декількох випадках, наприклад в індексі «ризик-новизна», де відсутність значних розбіжностей ми бачимо у 24 випадках із 28. Значення, що перевищують значення України, кількісно найбільше, ми спостерігаємо в індексах «безпека» – 10 (див. рис.4), «самоствердження» – 14 (див. рис. 5).

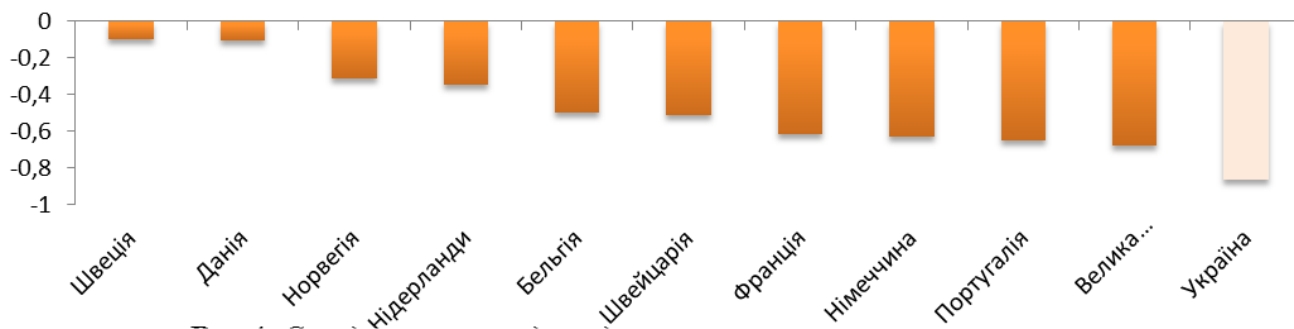

Рис. 4. Середні значення досліджуваних країн, що мають значні розбіжності з Україною серед старшого покоління за ціннісним індексом «безпека», $P < 0,05$

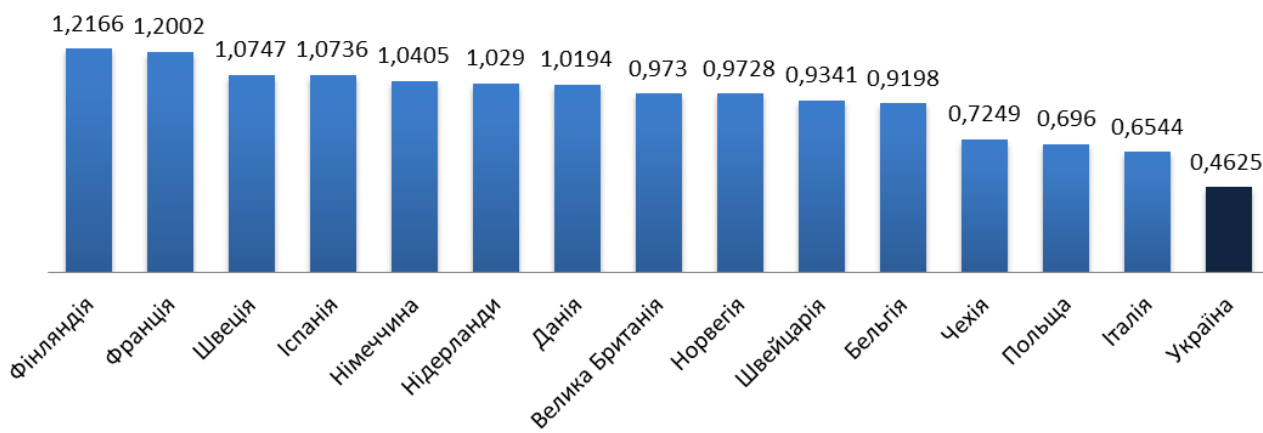

Рис. 5. Середні значення досліджуваних країн, що мають значні розбіжності з Україною серед старшого покоління за ціннісним індексом «самоствердження», $P < 0,05$

Значення, нижчі за значення України, ми бачимо в індексі «самостійність» – 17, «гедонізм» – 16 (див. рис. 6, 7).

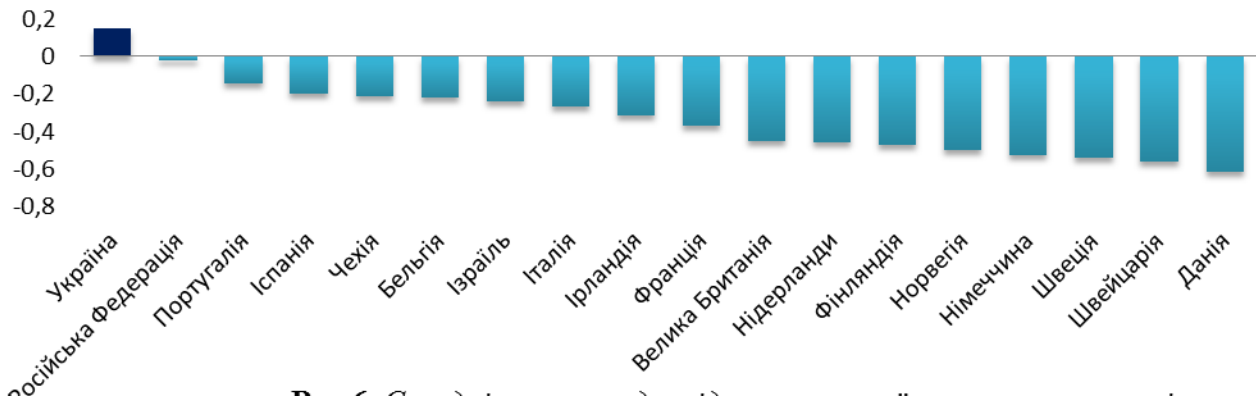

Рис. 6. Середні значення досліджуваних країн, що мають значні розбіжності з Україною серед старшого покоління за ціннісним індексом «самостійність», $P < 0,05$

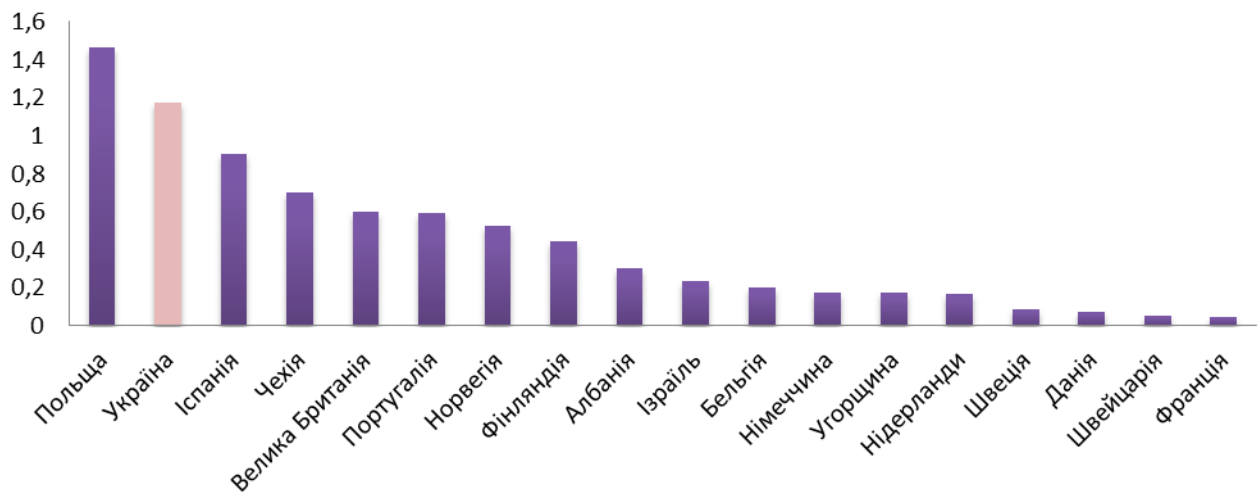

Рис. 7. Середні значення досліджуваних країн, що мають значні розбіжності з Україною серед старшого покоління за ціннісним індексом «гедонізм», $P < 0,05$

Отже, старше покоління України та їх ціннісні переваги значно відрізняються від їхніх однолітків з інших країн, чим частково можна було б підтвердити нашу гіпотезу. За вісю «збереження – відкритість до змін» – збереження більш притаманне європейським країнам, а відкритість до змін – українцям. А за вісю «турбота про людей – самоствердження» українці надають перевагу турботі про людей, на відміну від європейських однолітків. Така тенденція суперечить нашому припущенню щодо більшої вираженості «збереження» в старшого покоління українців, з одного боку, а з іншого – наявність таких розбіжностей з іншими країнами, що досліджуються в ESS, сприяє розвитку нових гіпотез, наприклад щодо перевищення пріоритетності цінностей «відкритості до змін» старшого покоління всупереч усталеним уявленням про перевагу цінностей «збереження».

Висновки та перспективи подальших досліджень. Згідно з даними табл. 2, ми можемо зробити такі висновки: зважаючи на те, що молодь не має великої кількості статистично значимих розбіжностей середніх значень з іншими країнами, що досліджувалися, ми бачимо деякі розбіжності, що представляють дослідницький інтерес для подальшого розвитку ідей. Старше покоління відмінне від загальної «тенденції» держав, оскільки має велику кількість статистично значущих розбіжностей із ними за проаналізованими індикаторами. Але напрями цих розбіжностей ідуть усупереч нашим гіпотезам. Однак треба зазначити також те, що здебільшого показники, які ми отримали на підвибірках молоді й старшого покоління, мають *спільну тенденцію*: меншу, порівняно з деякими країнами, перевагу

українці надають безпеці й самоствердженню, більшу – турботі про людей, обидва виокремлені покоління надають перевагу гедонізму. Тобто надання переваг певним ціннісним категоріям українцями відносно інших держав приблизно однакове. Отже, ми не отримали підтвердження нашої гіпотези, але отримали дані, цікаві для подальших досліджень. Наприклад, одним із найактуальніших стає питання щодо того, чому значимість відкритості до змін, ціннісної категорії, що прийнято вважати індикатором розвитку та демократичності, – серед українців вища, ніж серед багатьох жителів Європи, що є орієнтиром для розвитку демократичності в Україні. Аби з'ясувати причини такої тенденції, потрібно провести додаткове дослідження.

Джерела та література

1. Инглхарт, Р. (1997). *Постмодерн: меняющиеся ценности и изменяющиеся общества*. Режим доступа : http://www.polisportal.ru/files/File/pubvlication/Starie_publicakcii_Polisa/I/1997-4-2-Ingleheart_Postmodern.pdf.
2. Магун, В. С., Руднев, М. Г. (2010а). Базовые ценности двух поколений россиян и динамика их социальной детерминации. *Общественные науки и современность*, № 3, С. 87–97. Режим доступа : https://www.civisbook.ru/files/File/Magun_Rudnev_baz_pok.pdf
3. Магун, В. С., Руднев, М. Г. (2010б). Международные сравнения базовых ценностей российского населения и динамика процессов социализации. *Образовательная политика*, № 9. Режим доступа : <https://www.hse.ru/data/2012/02/24/1266139080/%D0%9C%D0%B0%D0%B3%D1%83%D0%BD,%20%D0%A0%D1%83%D0%B4%D0%BD%D0%B5%D0%B2%20%D0%9C%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%8B%D0%B5%20%D1%81%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F%20%D0%B1%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D1%8B%D1%85%20%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%B9.pdf>
4. Muradyan, Ye. S., Salnikova, S. A., Titarenko, L. G., Shirokanova, A. O. (2014). *The dynamics of value and norm system and life chances: the experience of post-Soviet transformation in the Borderlands*. Vilnyus : YeGU, 366 p.
5. Руднев, М. Г. (2018). Поколения. *Medium*. Режим доступа : <https://medium.com/@MaksimRudnev/%D0%BF%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F-8bf6a88893>.
6. Шварц, Ш., Бутенко, Т. П., Седова, Д. С., Липатова, А. С. (2012). Уточненная теория базовых индивидуальных ценностей: применение в России. *Психология. Журнал Высшей школы экономики*, Т. 9, No 2, С. 43–70. Режим доступа : https://psy-journal.hse.ru/data/2013/10/30/1283379255/Schwartz_et_al_9-02pp43-70.pdf
7. Davidov, E., Schmidt, P., Schwartz, S. H. (2008). Bringing Values Back In: the Adequacy of the European Social Survey to Measure Values in 20 countries. *Public Opinion Quarterly*, Vol. 72, No. 3, Pp. 420–445. URL : https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/6669/ssoar-2008-3-davidov_et_al-bringing_values_back_in_the.pdf
8. Schwartz, S. H. (2007). *Basic Personal Values*. Report to the National Election Studies Board. Based on the 2006 NES Pilot Study. URL : <http://www.electionstudies.org/resources/papers/Pilot2006/nes011882.pdf>

References

1. Inglehart, R. (1997). *Postmodern: changing values and changing societies*. http://www.polisportal.ru/files/File/pubvlication/Starie_publicakcii_Polisa/I/1997-4-2-Ingleheart_Postmodern.pdf.
2. Magun, V. and Rudnev, M. (2010а). Basic values of two generations of Russians and the dynamics of their social determination. *Social Sciences and Contemporary World*, 3, Pp. 87–97. https://www.civisbook.ru/files/File/Magun_Rudnev_baz_pok.pdf
3. Magun, V. and Rudnev, M. (2010б). International comparisons of the basic values of the Russian population and the dynamics of socialization processes. *Educational Policy*, 9. <https://www.hse.ru/data/2012/02/24/1266139080/%D0%9C%D0%B0%D0%B3%D1%83%D0%BD,%20%D0%A0%D1%83%D0%B4%D0%BD%D0%B5%D0%B2%20%D0%9C%D0%B5%D0%B6%D0%B4%D1%83%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D1%8B%D0%B5%20%D1%81%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F%20%D0%B1%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D1%8B%D1%85%20%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%B9.pdf>
4. Muradyan, Ye. S., Salnikova, S. A., Titarenko, L. G., Shirokanova, A. O. (2014). *The dynamics of value and norm system and life chances: the experience of post-Soviet transformation in the Borderlands*. Vilnyus : YeGU, 366 p.
5. Rudnev, M. (2018). Generations. *Medium*. <https://medium.com/@MaksimRudnev/%D0%BF%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%8F-8bf6a88893>
6. Schwartz, S., Butenko, T., Sedova, D., and Lipatova, A. (2012). Refined theory of basic data: application in Russia. *Psychology. Journal of Higher School of Economic*, 9, Pp. 43–70. https://psy-journal.hse.ru/data/2013/10/30/1283379255/Schwartz_et_al_9-02pp43-70.pdf

7. Davidov, E., Schmidt, P., Schwartz, S.H. (2008). Bringing Values Back In: the Adequacy of the European Social Survey to Measure Values in 20 countries. *Public Opinion Quarterly*, Vol. 72, No. 3, Pp. 420–445. https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/6669/ssoar-2008-3-davidov_et_al-bringing_values_back_in_the.pdf
8. Schwartz, S.H. (2007). Basic Personal Values. Report to the National Election Studies Board. Based on the 2006 NES Pilot Study. <http://www.electionstudies.org/resources/papers/Pilot2006/nes011882.pdf>